

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC CNTT & TT THÁI NGUYÊN

NGUYỄN THẾ ĐẠT

NGHIÊN CỨU MÔ HÌNH
PHÂN CỤM CÓ THỨ BẬC CÁC ĐỒ THỊ DỮ LIỆU

LUẬN VĂN THẠC SĨ KHOA HỌC MÁY TÍNH

Thái Nguyên – 2017

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC CNTT & TT THÁI NGUYÊN

NGUYỄN THẾ ĐẠT

**NGHIÊN CỨU MÔ HÌNH PHÂN CỤM CÓ THỨ BẬC
CÁC ĐỒ THỊ DỮ LIỆU**

Chuyên ngành: Khoa học máy tính

Mã số: 60 48 0101

LUẬN VĂN THẠC SỸ KHOA HỌC MÁY TÍNH

NGƯỜI HƯỚNG DẪN KHOA HỌC: PGS.TS ĐOÀN VĂN BAN

Thái Nguyên – 2017

LỜI CAM ĐOAN

Tên tôi là: Nguyễn Thế Đạt

Sinh ngày: 09/01/1979

Học viên lớp cao học CK14 - Trường Đại học Công nghệ thông tin và Truyền thông - Đại học Thái Nguyên.

Hiện đang công tác tại: Trường THCS Hạp Lĩnh – TP Bắc Ninh – Bắc Ninh

Xin cam đoan: Đề tài “**Nghiên cứu mô hình phân cụm có thứ bậc các đồ thị dữ liệu**” do Thầy giáo PGS.TS Đoàn Văn Ban hướng dẫn là công trình nghiên cứu của riêng tôi. Tất cả tài liệu tham khảo đều có nguồn gốc, xuất xứ rõ ràng.

Tác giả xin cam đoan tất cả những nội dung trong luận văn đúng như nội dung trong đề cương và yêu cầu của thầy giáo hướng dẫn. Nếu sai tôi hoàn toàn chịu trách nhiệm trước hội đồng khoa học và trước pháp luật.

Thái Nguyên, ngày 15 tháng 5 năm 2017

Tác giả luận văn

Nguyễn Thế Đạt

LỜI CẢM ƠN

Sau một thời gian nghiên cứu và làm việc nghiêm túc, được sự động viên, giúp đỡ và hướng dẫn tận tình của Thầy giáo hướng dẫn PGS.TS Đoàn Văn Ban, luận văn với đề tài “**Nghiên cứu mô hình phân cụm có thứ bậc các đồ thị dữ liệu**” đã hoàn thành.

Tôi xin bày tỏ lòng biết ơn sâu sắc đến:

Thầy giáo hướng dẫn **PGS.TS Đoàn Văn Ban** đã tận tình chỉ dẫn, giúp đỡ tôi hoàn thành luận văn này.

Khoa sau Đại học Trường Đại học công nghệ thông tin và truyền thông đã giúp đỡ tôi trong quá trình học tập cũng như thực hiện luận văn.

Tôi xin chân thành cảm ơn bạn bè, đồng nghiệp và gia đình đã động viên, khích lệ, tạo điều kiện giúp đỡ tôi trong suốt quá trình học tập, thực hiện và hoàn thành luận văn này.

Thái Nguyên, ngày 15 tháng 5 năm 2017

Tác giả luận văn

Nguyễn Thế Đạt

MỤC LỤC

LỜI CAM ĐOAN	i
LỜI CẢM ƠN	ii
MỤC LỤC	iii
DANH MỤC BẢNG	v
DANH MỤC CÁC TỪ VIẾT TẮT	vi
DANH MỤC CÁC HÌNH VẼ	vii
MỞ ĐẦU	1
CHƯƠNG 1: PHÂN CỤM DỮ LIỆU VÀ PHÂN CỤM ĐỒ THỊ DỮ LIỆU	4
1.1. Phân cụm dữ liệu.....	4
1.1.1. Khái niệm và mục tiêu của phân cụm dữ liệu	4
1.1.2. Một số khái niệm cần thiết khi tiếp cận phân cụm dữ liệu.....	7
1.1.3. Một số kỹ thuật trong phân cụm dữ liệu	10
1.1.4. Các ứng dụng của phân cụm dữ liệu	16
1.2. Phân cụm đồ thị dữ liệu	17
1.2.1. Mô hình đồ thị dữ liệu	17
1.2.2. Các loại độ đo.....	18
1.2.3. Một số kỹ thuật phân cụm đồ thị dữ liệu.....	23
1.3. Kết luận chương 1	28
CHƯƠNG 2: PHÂN CỤM CÓ THỨ BẬC CÁC ĐỒ THỊ DỮ LIỆU	29
2.1. Thuật toán CHAMELEON	29
2.2. Thuật toán CURE.....	31
2.3. Thuật toán Girvan-Newman	34
2.3.1. Giới thiệu về độ đo modularity	34
2.3.2. Độ đo trung gian	35
2.3.3. Thuật toán phân cụm Girvan-Newman	36
2.4. Thuật toán CNM (Clauset-Newman-Moore).....	39
2.5. Thuật toán Rosvall-Bergstrom.....	42

2.6. Thuật toán INC (Incre-Comm-Extraction)	47
2.6.1. Nội dung thuật toán	47
2.6.2. Độ phức tạp của thuật toán.....	49
2.6.3. Độ đo chất lượng phân cụm của thuật toán.....	50
2.7. Kết luận chương 2.....	51
CHƯƠNG 3: ỨNG DỤNG THUẬT TOÁN PHÂN CỤM CÓ THỨ BẬC	
TRONG PHÂN CỤM ĐỒ THỊ DỮ LIỆU CÁC MẠNG XÃ HỘI.....	52
3.1. Bài toán phân cụm mạng xã hội.....	52
3.2. Xây dựng chương trình ứng dụng phân cụm đồ thị các mạng xã hội.....	53
3.2.1. Giai đoạn 1: Thu thập dữ liệu.....	53
3.2.2. Giai đoạn 2: Xử lý dữ liệu.....	54
3.2.3. Giai đoạn 3: Xây dựng ứng dụng phân cụm có thứ bậc đồ thị các mạng xã hội	55
3.3. Các kết quả thực nghiệm và đánh giá	56
3.3.1. Thời gian thực thi thuật toán	57
3.3.2. Số cụm được phân chia	58
3.3.3. Chất lượng phân cụm	58
3.4. Phân cụm đồ thị mạng xã hội dựa trên mối quan tâm của người dùng	58
3.4.1. Giới thiệu.....	58
3.4.2. Mô hình hóa dữ liệu	60
3.4.3. Xây dựng dữ liệu.....	62
3.4.4. Xây dựng ứng dụng.....	66
3.4.5. Thực nghiệm và đánh giá INC	69
3.5. Kết luận chương 3.....	74
KẾT LUẬN VÀ HƯỚNG PHÁT TRIỂN	75
TÀI LIỆU THAM KHẢO	76

DANH MỤC BẢNG

Bảng 3.1: Kết quả thực thi các thuật toán.....	57
Bảng 3.2: Kết quả thực thi 2 thuật toán INC và CNM.....	69

DANH MỤC CÁC TỪ VIẾT TẮT

Từ hoặc cụm từ	Từ tiếng Anh	Từ tiếng Việt
CNM	Clauset-Newman-Moore	Phân cụm có thứ bậc tích tụ
CSDL		Cơ sở dữ liệu
CURE	Clustering Using Representatives	Phân cụm dữ liệu sử dụng điểm đại diện
GN	Girvan-Newman	Phân cụm phân chia
INC	Incre-Comm-Extraction	
MCL	Markov Clustering	Phân cụm theo mô hình Markov
RB	Rosvall-Bergstrom	

DANH MỤC CÁC HÌNH VẼ

Hình 1.1: Ví dụ về phân cụm dữ liệu	4
Hình 1.2: Ví dụ phân cụm các ngôi nhà dựa trên khoảng cách	5
Hình 1.3: Ví dụ phân cụm các ngôi nhà dựa trên kích cỡ	6
Hình 1.4: Các chiến lược phân cụm có thứ bậc	11
Hình 1.5: Ví dụ về phân cụm dựa theo mật độ	12
Hình 1.6: Cấu trúc phân cụm dựa trên lưới	13
Hình 1.7: Ví dụ về phân cụm dựa trên mô hình	14
Hình 1.8: Các cách mà các cụm có thể đưa ra	16
Hình 1.9: (a) Tối ưu đường kính cực tiểu hoặc tổng cực tiểu tạo ra cụm B nhưng A lại tốt hơn trên thực tế. (b) Tối ưu K-means tạo ra cụm B nhưng A lại tốt hơn	20
Hình 1.10: Minh họa mô hình đồ thị cho bước đi ngẫu nhiên	25
Hình 2.1: Phân cụm Chameleon	31
Hình 2.2: Sự di chuyển về trung tâm cụm	32
Hình 2.3: Sự sáp nhập của các cụm	32
Hình 2.4: Cụm dữ liệu khai phá bởi thuật toán CURE	33
Hình 2.5: Ví dụ phát hiện cụm sử dụng thuật toán Girvan - Newman	38
Hình 2.6: Khung làm việc cơ sở để phân cụm đồ thị như quá trình truyền thông	42
Hình 2.7: Ví dụ về mã Huffman	43
Hình 2.8: Phân hoạch vào một lượng tối ưu các modul	45
Hình 3.1: Các bước thực hiện chương trình	53
Hình 3.2: Ví dụ về tập dữ liệu Dolphins.gml	54
Hình 3.3: Tập dữ liệu Dolphins.txt	54
Hình 3.4: Nạp file dữ liệu đầu vào	55
Hình 3.5: Kết quả chạy thuật toán phân cụm CNM cho bộ dữ liệu dolphins.txt.....	56
Hình 3.6: Kết quả chạy thuật toán Girvan-Newman cho bộ dữ liệu dolphins.txt.....	56
Hình 3.7: Biểu đồ so sánh thời gian thực thi thuật toán.....	57
Hình 3.8: Biểu đồ so sánh số lượng cụm	58

Hình 3.9: Biểu đồ so sánh chất lượng phân cụm.....	58
Hình 3.10: Đăng tin và bình luận trên Facebook	60
Hình 3.11: Một phần danh sách tài khoản Facebook.....	62
Hình 3.12: Giao diện đăng ký một ứng dụng trên Facebook API	63
Hình 3.13: Thu thập dữ liệu thủ công với Graph API Explorer.....	63
Hình 3.14: Thu thập dữ liệu tự động với Facebook API.....	64
Hình 3.15: Một phần dữ liệu thu thập được cập nhật trên SQL Server	64
Hình 3.16: Một phần dữ liệu về danh sách và số lượng ID người dùng đã bình luận trên các tường Facebook tương ứng.....	65
Hình 3.17: Một phần dữ liệu mạng xã hội dựa trên mối quan tâm của người dùng.....	66
Hình 3.18: Giao diện tự động thu thập bộ dữ liệu	67
Hình 3.19: Kết quả chạy chương trình phân cụm với INC và CNM.....	68
Hình 3.20: Một phần biểu đồ dendrogram kết quả phân cụm với INC	68
Hình 3.21: Đồ thị so sánh thời gian thực thi INC và CNM	69
Hình 3.22: Đồ thị so sánh số lượng cụm theo INC và CNM	70
Hình 3.23: Đồ thị tương quan số lượng cụm với giá trị s	70
Hình 3.24: Đồ thị so sánh chất lượng phân cụm theo INC và CNM.....	70
Hình 3.25: Đồ thị tương quan chất lượng cụm với giá trị s	71
Hình 3.2.6: Kết quả phân chia cụm lớn thành các cụm con (bất động sản, chứng khoán, ô tô, xe máy.....)	72
Hình 3.27: Kết quả phân chia cụm lớn yêu thích đồ nội thất, lưu niệm, thời trang thành các cụm con (giày dép, đồng hồ, hoa tươi, quà lưu niệm, ngân hàng.....)	72
Hình 3.28: Kết quả phân cộng động quan tâm tới Phật giáo	73
Hình 3.29: Kết quả phân cộng động quan tâm tới mỹ phẩm, thẩm mỹ, bệnh viện thẩm mỹ đã được phân chia theo INC.....	73